

Gemeente Edam-Volendam
Postbus 180
1130 AD VOLENDAM

	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Datum
			20 maart 2023
Onderwerp	Doorkiesnummer	Bijlage(n)	
Onderzoek en conclusie naar voormalig burgemeester Van Baar	Specker, Daniël (0299) 398 398	- -	

Geachte raadsleden,

Graag willen wij u vooruitlopend op de raadsvergadering van 23 maart 2023 informeren over de recentste ontwikkelingen naar aanleiding van de brief van het Centraal Joods Overleg. Ondanks een uitnodiging op 2 februari en meerdere herinneringen is het CJO nog niet op onze uitnodiging ingegaan. De heer Besseling zal u tijdens de raadsvergadering ook toespreken naar aanleiding van hun brief. Daarom willen wij u voorafgaand informeren over het proces dat afgelopen jaren heeft doorlopen rondom voormalig Burgemeester Van Baar. Dit lijkt ons verstandig gezien het feit ook dat de brief van het CJO aan ons (d.d. 04-12-2022) een weergave van de feiten presenteert die in onze ogen te eenzijdig is en gebaseerd op gekleurde en onvolledige informatie met als doel deze weergave en conclusie over de feiten als enige mogelijke zienswijze te presenteren. Dit doet geen recht aan het doorlopen proces, het uitgevoerd onderzoek, de gevoerde gesprekken en de afspraken die hierover zijn gemaakt. Om te zorgen dat er een goed gesprek plaatsvindt kiezen we ervoor om u mee te nemen in de bredere context van de ontstane situatie. We staan hierbij stil bij de volgende onderwerpen;

- enige context van de recente inzet van de gemeente inzake het gemeentelijke Joods verleden;
- de aantijgingen aan het adres van voormalig burgemeester Van Baar,
- het onderzoek naar deze aantijgingen/signalen,
- de conclusies voortkomend uit het onderzoek,
- en de publieke discussie die nadien is ontstaan.

Voor het overzicht is gekozen voor een chronologische behandeling in deze brief.

Vooraf

Op basis van onderzoek van de laatste jaren en de inzet van de heer Besseling heeft het college in de voorgaande jaren besloten om in de gemeente struikelstenen (Stolpersteine) te plaatsen, de namen van onze inwoners op het Namenmonument in Amsterdam te adopteren (i.c. te financieren) en samen met het bestuur van de Joodse gemeenschap het Namenmonument te bezoeken. De heer Besseling was bij dit bezoek aanwezig. Het college is hem erkentelijk voor het werk en de inzet die hij in het ontsluiten van dit stuk van onze geschiedenis heeft gestoken.

Voorts heeft de gemeente de Joodse begraafplaats en de omgeving van het herdenkingsmonument "Rachel weent" in Edam gerenoveerd.

De aantijgingen aan het adres van voormalig burgemeester van Baar

De heer Besseling heeft middels een aantal brieven vanaf het najaar 2020 gepleit voor nader onderzoek naar de rol van burgemeester Van Baar in de oorlogstijd en dan specifiek de eventuele betrokkenheid bij de joden vervolging. Aanleiding hiervoor was dat verschillende gemeenten dergelijk onderzoek lieten uitvoeren. Dit gebeurde enerzijds omdat de huidige context en nieuwe informatie maakt dat we mogelijk anders naar acties uit het verleden kijken en anderzijds omdat de aanwezigheid van personen uit het verleden middels straatnamen door sommigen als problematisch wordt ervaren. U refereert hier in uw brief ook aan.

Het onderzoeken naar Van Baar wordt door de heer Besseling gerechtvaardigd doordat hij lang in oorlogstijd is aangebleven en bijna alle joden uit Edam zijn omgekomen tijdens de oorlog. Uit het lang aanblijven in oorlogstijd blijkt volgens de heer Besseling een sympathieke houding tegenover de Duitse bezetters, anders was Van Baar al vervangen door een NSB Burgemeester.

Na verschillende gesprekken met de heer Besseling en overleg met het NIOD heeft dit uiteindelijk geleid tot een opdracht aan wetenschappelijk historicus de heer Savenije, verbonden aan de Universiteit Nijmegen, om specifiek het zuiveringsdossier van burgemeester van Baar te onderzoeken. Hiervoor word gekozen omdat uitgebreid onderzoek een kostbaar onderzoek is. Het vooronderzoek geeft waarschijnlijk een voldoende beeld om te bepalen of uitgebreid onderzoek noodzakelijk is en of dit onderzoek dan ook tot nieuwe inzichten en conclusies kan leiden. Mocht het zuiveringsdossier twijfel veroorzaken of nader onderzoek legitimeren dan zou dit bredere onderzoek alsnog plaatsvinden. Zowel het NIOD als de heer Besseling achtten dr. Savenije in staat om op de juiste manier onderzoek te doen naar en een oordeel te vormen over de rol van burgemeester Van Baar in oorlogstijd.

Als gemeente hebben we dr. Savenije gevraagd;

- het zuiveringsdossier te bestuderen,
- de beschuldigingen en oordelen te analyseren,
- conclusies te trekken gericht op twee vragen;
 - Kan op basis van het zuiveringsdossier een oordeel gevormd worden over het handelen van Van Baar,
 - Is vervolg onderzoek aan te bevelen.

Mocht uit het onderzoek blijken dat Van Baar zijn handelen en dan specifiek zijn betrokkenheid bij de Jodenvervolging verwijtbaar is dan zou de heer Besseling graag zien dat de straatnaam van de Van Baarstraat wordt aangepast en het ereburgerschap wordt ingetrokken. Bij het overlijden van iemand die het ereburgerschap heeft toegewezen wordt dit ereburgerschap overigens automatisch opgeheven. Met zijn overlijden op 21 mei 1979 is het ereburgerschap dan ook verdwenen.

Het onderzoek naar de aantijgingen en signalen aan het adres van Van Baar Het zuiveringsdossier is door dr. Savenije bestudeerd en zijn conclusies zijn terug te lezen in zijn rapportage. Deze rapportage is door dr. Savenije en een ambtenaar van de gemeente vóór publicatie besproken met de heren Besseling en Koning. Dit leverde een boeiend gesprek op over de manier waarin er kort na de tweede wereldoorlog naar het functioneren van ambtenaren en bestuurders werd gekeken en hoe dit in de loop van de tijd is veranderd. Daarnaast is uiteraard het functioneren van de heer Van Baar uitgebreid besproken. De conclusie van dit gesprek was dat de rapportage een duidelijk beeld geeft van hoe men

in de tijd vlak na de oorlog aankeek tegen het functioneren van ambtenaren en bestuurders en dat de Jodenvervolging hierin slechts een beperkte rol speelde.

De conclusie dat dit tegenwoordig anders is werd ook gedeeld en het was jammer dat men in die tijd zich niet meer in dit vraagstuk had verdiept. Jammer omdat hierdoor de mogelijkheid om vragen over het handelen van functionarissen te beantwoorden soms verloren is gegaan.

Op de vraag of Van Baar '*Deutschfreundlichkeit*' verweten kan worden verschillen de heren van mening. Dr. Savenije vindt in de stukken geen onomstotelijk bewijs. Het bewijs dat aanwezig is, wordt door Van Baar in zijn verweerschrift ontkend of gepareerd. Doordat verdere informatie of duiding ontbreekt ontstaat een situatie waarin twee personen, zijnde een anonieme bron uit het ambtenaren apparaat en de voormalig burgemeester Van Baar, een eigen zienswijze presenteren. Zonder oordeel van derden is daarmee voor een geschiedkundige niet vast te stellen welke bron betrouwbaarder is. Het besluit van de zuiveringscommissie om Van Baar niet te veroordelen voor '*Deutschfreundlichkeit*' of zijn rol bij de Jodenvervolging speelt hierin ook een rol. De zuiveringscommissie heeft uiteindelijk een bestuurlijke keuze gemaakt om Van Baar voor het economische delict te berispen en hem geen andere beschuldigingen ten laste te leggen. De andere aantijgingen werden daarmee blijkbaar als onvoldoende beoordeeld om tot formelere stappen over te gaan. Voor de heren Besseling en Koning is dat anders. Zij achten de bron 'rapport Illegaliteit' genoeg om deze variant van de waarheid voor waar aan te nemen. De heren Besseling en Koning willen graag een addendum aan het rapport toevoegen om dieper in te gaan op de Jodenvervolging en de mogelijke rol van Van Baar hierin.

In overleg met de gemeente is afgesproken dat beide documenten gelijktijdig gepubliceerd worden en dat de heren Besseling en Koning vrij zijn in het opstellen van het aanvullende document. Het is hun beschouwing waarbij de gemeente alleen zorgt voor de gelijktijdige publicatie.

Het antwoord op de twee vragen die aan de heer Savenije gesteld is kortgezegd: Op basis van het zuiveringsdossier is geen duidelijk oordeel te vormen over het handelen van Van Baar. Vervolg onderzoek zou volgens de heer Savenije in het algemeen vooral interessant zijn omdat dit informatie en inzicht oplevert over de geschiedenis van Edam-Volendam en de regio Waterland in oorlogstijd, een periode die niet uitvoerig is onderzocht. De informatie die is bestudeerd geeft onvoldoende bewijs om van Baar '*Deutschfreundlichkeit*' te verwijten¹.

Dit heeft uiteindelijk geleid tot het besluit van het college om het oordeel zoals dat is gemaakt door de zuiveringscommissie niet te herzien. Er is onvoldoende informatie om te twijfelen aan de bestuurlijke afwegingen die destijds zijn gemaakt.

Over het rapport en ons besluit heeft een goed gesprek plaatsgevonden tussen onze burgemeester, mevrouw Sievers, en de heer Besseling. Het gesprek ging over de conclusies van het rapport, het addendum en hoe het tijdsbeeld bepalend is voor hoe tegen zaken aangekeken wordt. Hoe jammer het is dat bepaalde informatie in die tijd niet verzameld is, waardoor het nu niet mogelijk is om sommige

¹ De Heer Besseling maakt op verschillende momenten een vergelijking met de voormalig Burgemeester uit Hoogeveen. Het handelen van deze Burgemeester is in 2020 onderzocht door het Niod en op basis van de onderzoeksresultaten heeft de gemeente besloten om hem het Ereburgerschap te ontnemen en vernoemingen naar hem te verwijderen. De aantijgingen en de feiten zijn van een andere orde dan de informatie die over Van Baar in het onderzoek naar voren kwam. Zo heeft de oud Burgemeester uit Hoogeveen pro actief lijsten van Joodse Inwoners aangeleverd, pro actief gewezen op een Joodse inwoner die nog in het ziekenhuis lag en liet hij een trottoir aanleggen over joodse graven heen.

vragen te beantwoorden. De conclusie van het gesprek was dat de dialoog over deze thema's waardevol is om in de huidige tijd te leren van de lessen uit het verleden, en om met name de jeugd die lessen te blijven meegeven.

De burgemeester en de heer Besseling spraken af deze kwestie te sluiten en zich gezamenlijk te richten op het bewustzijn vergroten over dit thema en de bijbehorende vraagstukken, in samenwerking met het onderwijs, als onderdeel van het thema burgerschap. De heer Besseling gaf aan dat graag te willen doen en zijn toekomstige bijdrage aan het in stand houden van de kennis over deze periode op een waardevolle te willen gaan invullen.

Dit heeft uiteindelijk geen vorm gekregen omdat de heer Besseling na het gesprek aan ambtenaren aangaf pas te willen meewerken als gehoor werd gegeven aan zijn oproep tot het veranderen van de straatnaam. Dit heeft hij niet bekend gemaakt aan de burgemeester, ondanks de gemaakte afspraken. Omdat er geen sluitend bewijs te vinden is over het handelen van Van Baar is het verzoek van de heer Besseling om de straatnaam van de Van Baarstraat te veranderen afgewezen. Dit is na het gesprek ook middels een brief aan hem gecommuniceerd.

De publieke discussie

In aanloop naar de publicaties van het rapport en het addendum, maar met name in de periode erna wordt duidelijk dat de heer Besseling het niet eens is met het besluit van het college. Dit betreft het besluit van het college om het besluit van de zuiveringscommissie niet te herzien, omdat geen nieuwe informatie is gevonden. Dit ondanks de persoonlijke afspraak gemaakt met de burgemeester om de zaak te sluiten en vooral in gesprek met elkaar te blijven en de energie en kennis te richten op de toekomst en het onderrichten van de jeugd. De heer Besseling vraagt in verschillende kranten vanuit zijn zienswijze aandacht voor de rol van Van Baar in oorlogstijd en roept op tot het overgaan van het veroordelen van dit gedrag. Los van de media benadert hij ook diverse politieke partijen. Dit alles zonder hierin nog verder contact te zoeken met de gemeente of de Burgemeester.

Het probleem hierin voor de gemeente/het college en de Burgemeester in het bijzonder is dat de heer Besseling hierin vooral focust op de informatie die past bij zijn wens/argumentatie. Dit zorgt ervoor dat in de artikelen en de reacties daarop een eenzijdig beeld ontstaat dat geen recht doet aan het onderzoek dat is gedaan. Het doet evenmin geen recht aan de gesprekken die zowel op ambtelijk niveau als met de burgemeester zijn gevoerd. Met name de persoonlijke toon richting de burgemeester is bijzonder en zelfs kwetsend, gezien de open communicatie die er was op dit onderwerp.

Op basis van de publicaties in kranten en de publieke discussie lijkt het alsof Van Baar destijds foutief heeft gehandeld, terwijl op basis van het gedane onderzoek deze stellingheid niet passend is. Het is onduidelijk of en in welke mate dit het geval is geweest. Er zijn onvoldoende bronnen beschikbaar om tot een sluitend antwoord te komen op deze vraag. De heer Besseling is hiervan ook op de hoogte, maar kiest ervoor om selectief te citeren om zo de publieke opinie te sturen. Het boek van Peter Romijn *Burgemeesters in oorlogstijd. Besturen onder Duitse bezetting. (2006)* laat meerdere Burgemeesters zien die noch overduidelijk goed, noch overduidelijk fout hebben gehandeld onder de Duitse bezetting. Er zijn ook meerdere gemeenten die het handelen van hun Burgemeester hebben laten onderzoeken en uiteindelijk tot eenzelfde conclusie zijn gekomen dat er geen finaal oordeel te vellen is².

² Dit zijn bijvoorbeeld de volgende gemeenten; Hilversum, Hoorn, Woudrichem,

Uit de brief van het CJO wordt duidelijk dat dit niet zonder resultaat is. Des te jammer dat een gesprek hierover vervolgens niet plaatsvindt. Wanneer alleen de informatie uit de verschillende artikelen wordt gebruikt ontstaat er een onevenwichtig beeld. Tevens besteedt de heer Besseling geen enkele aandacht aan het zeer zorgvuldige proces en de afspraken die gezamenlijk waren gemaakt. Op basis van het beeld dat de heer Besseling neerzet wordt het handelen van de gemeente in een ander, negatief daglicht geplaatst.

Het college heeft ervoor gekozen om niet op deze publicaties te reageren omdat er sprake was van rechtstreeks contact en afspraken tussen de heer Besseling en de Burgemeester. Op basis van dit contact is het onderzoek uitgevoerd, de conclusies zijn besproken en er zijn afspraken gemaakt over het vervolg. In het gesprek is ook afgesproken vooral de discussie niet te blijven voeren omdat er simpelweg onvoldoende bronnen beschikbaar zijn om tot een gewogen oordeel te komen. We kunnen niet anders dan vaststellen dat, nadat voor de heer Besseling duidelijk werd dat het resultaat van zijn inzet niet leidde tot het door hem gewenste resultaat, is overgegaan tot het communiceren via de media en andere kanalen. Het college neemt hier afstand van en wil, gezien de eerdere rechtstreekse contacten en afspraken, hier niet in mee gaan.

Hoe verder

In het presidium van de gemeente is deze kwestie vanaf het begin van het proces veelvuldig besproken. In twee instanties heeft het presidium een advies uitgebracht aan het college, waarvan de kern was dat er geen sluitend oordeel te vormen is over het handelen van Van Baar, en er derhalve geen reden is om de eerdere besluitvorming over zijn handelen te herzien. Hoewel er een bron is die hiervoor aanleiding zou kunnen geven is dit niet voldoende en daarnaast wordt deze bron ook tegengesproken door andere bronnen zoals het verweerschrift van Van Baar. Het is daarmee het ene woord tegen het andere. Een naamswijziging van een straat, een publieke veroordeling of excuses voor het handelen van Van Baar als specifieke functionaris gaan daarmee te ver volgens ons oordeel. Ondertussen hebben ook verschillende ondernemers zich gemeld dat zij niets voelen voor een aanpassing van de straatnaam waar hun onderneming in is gevestigd. Mogelijk zullen zij dit geluid ook richting de raadsvergadering van 23 maart laten horen.

Wel is het college van mening om de discussie en de informatie over Van Baar, ook over de onderzochte tijd, te ontsluiten. Op die manier kunnen mensen kennis nemen van en eventueel een persoonlijk oordeel vormen over. Het besluit is genomen om dit via een QR-code bij de straatnaam vorm te geven. Echter moet de te communiceren boodschap zijn afgestemd waarna de pagina op de website van de gemeente kan worden gemaakt en er een URL beschikbaar komt. Van die URL kan dan een QR-code gemaakt worden die weer verwijst naar de webpagina met de informatie.

Slotconclusie

Met voorgaande informatie gaan we ervan uit dat u een completer beeld heeft gekregen over het proces en de afspraken aangaande voormalig burgemeester van Baar, zijn handelen en het onderzoek wat wij hiernaar hebben verricht. Deze informatie is wat ons betreft noodzakelijk voor het goede gesprek. De dialoog en de permanent te leren lessen over de Tweede Wereldoorlog en alle samenhangende verschrikkingen, en met name de Holocaust, is wat ons betreft essentieel.

Met vriendelijke groet,

Gemeente
EDAM
VOLENDAM

Het college van burgemeester en wethouders van Edam-Volendam,

de secretaris,

c

H. van der Woude

de burgemeester,

L.J. Sievers